

БӨЛІМ: БУКЕТОВ UNIVERSITY / UNIVER / СТУДЕНТ

Көптілді білім беру жағдайындағы арнайы мақсатқа арналған ағылшын тілі (ESP)

ЖАРИЯЛАНДЫ
27.02.2026

ТІРЕК СӨЗДЕР

ESP, бағалау, кәсіби коммуникация,
көптілді білім беру, оқу бағдарламасы,
терминология, үштілділік

СІЛТЕМЕ

<https://bilimger.kz/187438/>**Әбдіқақарова Асылзат Асқарқызы****Үсен Іңкәр Әлібекқызы****Ұлықбек Шұғыла Дауренқызы****Әбдірахман Сымбат Қазыбекқызы**

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Ұлттық зерттеу университеті

Жетекші: **Бортебаев Максат Даулетулы**

педагогика ғылымдарының магистрі, Шетел тілдерін оқыту теориясы мен әдістемесі кафедрасының оқытушысы

Аннотация

Көптілді білім беру моделі кәсіби коммуникацияны жаңа деңгейге шығарады. Осы ортада арнайы мақсатқа арналған ағылшын тілі пәні студенттің мамандық тілін қалыптастырады. Мақала Қазақстандағы үштілділік саясатының білім кеңістігіндегі ықпалын талдайды. Оқу мазмұнын жобалау, терминологиялық сауат, пәндік мәтінмен жұмыс және цифрлық бағалау тәсілдері қарастырылады. Нәтижесінде ESP курсы тілдік емес пәндермен ықпалдасқанда оқу мотивациясы артады, ал академиялық адалдық талаптары күшейеді және нәтиже өлшенеді.

Кілт сөздер: үштілділік, көптілді білім беру, ESP, кәсіби коммуникация, терминология, оқу бағдарламасы, бағалау.

КІРІСПЕ

Қазақстанда үштілділік білім саясаты тілдерді қатар меңгеруге бағыттайды. Бұл бағдар оқу орындарында пәндік мазмұнды тіл арқылы игеруді кеңейтеді. Арнайы мақсатқа арналған ағылшын тілі сол қажеттіліктің практикалық жағын жабады. Ол

студентті кәсіби мәтін оқуға, дәл жазуға және ауызша пікір айтуға үйретеді. Пән мазмұны мамандыққа тәуелді болғандықтан, курс құрылымы, әдістеме және өлшеу құралдары ерекше дәлдікті талап етеді. Сонымен бірге сабақтар еңбек нарығындағы нақты міндеттерге жақындайды.

ҮШТІЛДІЛІК САЯСАТЫ ЖӘНЕ ESP ПӘНІНІҢ ОРНЫ

Үштілділік бастамасы тілдерді бәсекеге емес, қызметке бағдарлайды, мемлекеттік тіл біріктіруші рөл атқарады, орыс тілі аймақтық байланысқа ықпал етеді. Ағылшын тілі ғылыми ақпарат пен кәсіби желілерге шығарады, ESP осы үшінші арнаны нақты кәсіпке бейімдейді. Курс жалпы грамматиканы қайталамайды, нақты жанрларға сүйенеді, мысалы инженер үшін нұсқаулық, есеп, қауіпсіздік ережесі маңызды. Медик үшін анамнез, хаттама, зертханалық қорытынды өзекті, сондықтан пән үштілді ортада мазмұндық көпір қызметін атқарады. Ол қазақ және орыс тіліндегі ұғымдарды ағылшын терминімен сәйкестендіреді. Мұндай теңестіру пәндік ойлауды тұрақтандырады, қате аударманы азайтады.

ОҚУ МАЗМҰНЫН ЖОБАЛАУ ЖӘНЕ КӘСІБИ ЛЕКСИКА

ESP бағдарламасын жобалау қажеттілікті талдаудан басталады, алдымен болашақ маманның міндеттері мен тілдік әрекеті анықталады. Содан кейін оқу нәтижелері әрекетпен өлшенеді, мазмұн таңдауда салалық мәтіндер мен құжат үлгілері басым болады. Лексиканы меңгертуде үш деңгей тиімді: негізгі термин, коллокация, кәсіби формула, студент терминді жаттамайды, оны сөйлем ішінде қолданады. Оқытуда қысқа кейстер пайдалы: өндірістік оқиға, пациент шағымы, бизнес келіссөз. Тапсырмаларда үш тілдің ресурсы сақталады, бірақ мақсат біреу, ол ағылшын тілінде дәл кәсіби мағына жеткізу. Мұнда сөздікпен жұмыс, глоссарий құрастыру, парафраз жасау міндетті дағдыға айналады.

Тілдік дағдылардың теңгерімі мазмұн таңдаумен ғана шешілмейді, студент тыңдау, оқу, жазу және сөйлеуді бір контексте қолдануы керек. Сол үшін бір бөлім бір құжатқа байланады, кейін тапсырма кезеңдеп күрделенеді. Алдымен мәтіннен терминдер белгіленеді, кейін қысқа аннотация жазылады. Одан соң кесте толтыру немесе дерек салыстыру ұсынылады, соңғы қадамда студент қорытындыны ауызша қорғайды. Мұндай тізбек кәсіби әрекетті имитациялайды және тілдік қорқынышты азайтады. Материал мультимодальды болса, есте сақтау күшейеді, инфографика, сызба және бейне үзінді ұғымды нақтылайды. Тілдік қателер мазмұнды бұзбаса, бағалау жазамен ғана шектелмейді.

ПӘН МҰҒАЛІМІ, ПӘН ОҚЫТУШЫСЫ ЖӘНЕ ТІЛДІК СҮЙЕМЕЛ

Көптілді ортада ESP оқытушысы жалғыз жұмыс істемеуі керек, ең тиімді модельде тіл маманы пән оқытушысымен бірігеді. Олар мәтіндер корпусын іріктейді, тапсырма күрделілігін келіседі және материалын бір тілге бекітеді. Тіл маманы сөйлеу үлгілерін береді, пән ұстазы мазмұн дұрыстығын бақылайды. Мұндай әріптестік студентке сенімділік қосады, себебі ол терминді дұрыс айтып, ұғымды дәл түсіндіреді. Сабақта тілдік сүйемел бірнеше нақты тәсілмен іске асады:

- алдын ала сөздік картасы және қысқа анықтама беріледі;
- мәтін құрылымы белгіленіп, негізгі ой мен дәлелдер бөліп көрсетіледі;
- студент қателерін түзетуге арналған жұмсақ кері байланыс қолданылады.

Бұл қолдау артық емес, себебі кәсіби дәлдік қате түсінуді көтермейді. Сонымен бірге сөйлеу еркіндігі сақталады, өйткені үйрену қателік арқылы жүреді.

БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ АДАЛДЫҚ

ESP нәтижесін өлшеуде тек тест жеткіліксіз, курс өнімге бағытталғандықтан бағалау өнімді тексеруі тиіс. Мысалы, есеп жазу, постер қорғау, электрон хат дайындау қолайлы. Рубрика қолданылса, талап алдын ала көрінеді, ол дәлдік, құрылым, термин қолдану және жанр сәйкестігін бөлек өлшейді. Үштілділік жағдайында плагиат тәуекелі өседі, өйткені мәтіндер аударылады. Сондықтан академиялық адалдық ережесі нақты түсіндіріледі, студент дереккөзді көрсету, парафраз жасау және цитата шектеуін білуі керек. Цифрлық құралдар көмектеседі, бірақ шешім оқыту мәдениетінде жатыр. Оқытушы тапсырманы бірегей етеді, ал студент тәжірибесін қосады.

Қалыптастырушы бағалау ESP үшін әсіресе маңызды, ол студентке қай тұста тоқтағанын көрсетеді. Портфолио форматы прогресті дәлелмен үздіксіз жинауға мүмкіндік береді. Студент аптасына бір рет шағын мәтін тапсырады және түзетілген нұсқасын сақтайды. Кейін ол өзгерісті өзі талдайды, күшті және әлсіз тұсын атайды. Өзін-өзі бағалау парағы қысқа болуы тиіс, бірақ нақты болады. Мұғалім кері байланысты қысқа кодтармен береді, толық түсіндірме ауызша айтылады. Осы тәсіл оқу уақытын үнемдейді және жауапкершілікті арттырады. Қорытынды бағалау бір ғана жұмыспен шектелмейді, екі түрлі жанр таңдалса нәтиже әділ шығады.

ІСКЕ АСЫРУ ТӘУЕКЕЛДЕРІ ЖӘНЕ ОРНЫҚТЫ ШЕШІМДЕР

ESP-ті үштілді жүйеге енгізуде әдетте бірқатар қиындық байқалады. Біріншісі — тілдік деңгей айырмасы, топ ішінде алшақтық үлкен болады. Екіншісі — пәндік мәтін тапшылығы, қазақ контексіне сай материал аз. Үшіншісі — оқытушылардың әдістемелік

20%D0%91%D0%95%D0%A0%D0%A3%20%D0%96%D0%90%D2%92%D0%94%D0%90%D0%99%D0%AB%D0%9D%D0%94%D0%90%20%D0%96%D2%B0%D0%9C%D0%AB%D0%A1%20%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%99%D0%A2%D0%86%D0%9D%20%D0%9F%D0%95%D0%94%D0%90%D0%93%D0%9E%D0%93%D0%98%D0%9A%D0%90%D0%9B%D0%AB%D2%9A%20%D0%9A%D0%90%D0%94%D0%A0%D0%9B%D0%90%D0%A0%D0%94%D0%AB%20%D0%94%D0%90%D0%AF%D0%A0%D0%9B%D0%90%D0%A3%D0%94%D0%AB%D2%A2%20%D2%9A%D0%9E%D0%9B%D0%94%D0%90%D0%9D%D0%AB%D0%A1%D0%A2%D0%90%D2%92%D0%AB%20%D0%91%D0%90%D2%92%D0%94%D0%90%D0%A0%D0%9B%D0%90%D0%9C%D0%90%D0%9B%D0%90%D0%A0%D0%AB%D0%9D%D0%AB%D2%A2%20%D0%9C%D0%90%D0%97%D0%9C%D2%B0%D0%9D%D0%AB%D0%9D%20%D0%A2%D0%90%D0%9B%D0%94%D0%90%D0%A3.pdf

7. «Арнайы мақсатқа арналған ағылшын тілі» оқу бағдарламасы (ҚазАТУ материалдары). –

<https://kazatu.edu.kz/files/docs/229018263f3012ca107387df8c178b83.pdf>

8. Кальменов С.У. Үштілді білім беру аясында қазақ тілінде оқитын сынып оқушыларының қазақ тілінде дағдыларының даму үдерісі. –

<https://conf.nis.edu.kz/wp-content/uploads/2019/12/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%BA%D0%B0%D0%B7.pdf>

9. Үштілділік: тарих және болашақ. –

<https://rep.ksu.kz/bitstream/handle/data/1803/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F%2033-38.pdf?isAllowed=y&sequence=1>

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.